

**ZÖLDKARIKÁS JÁTÉKOK: AZ OLIMPIAI JÁTÉKOK
FENNTARTHATÓSÁGI KOMMUNIKÁCIÓJA**

Jelige: GJZ307

Kézirat lezárása: 2022. november. 6.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	1
1. AZ OLIMPIA ÉS A FENNTARTHATÓSÁG KÖZÖS TÖRTÉNETE	3
1.1. Az új fogalom: a fenntarthatóság.....	3
1.2. Minden kezdete, a Riói Föld-csúcs	4
1.3. Agenda 21	6
1.4. A 2000-es évek „zöld láza”	7
1.5. Hullámvölgyek évtizede	9
2. AZ ARANY ZÖLDRE MOSÁSA	11
2.1. A „greenwashing” fogalma	11
2.2. Szocsi – környezeti katasztrófa a Kaukázusban	13
2.3. Rio de Janeiro – A zöldre festett „új világ”	14
3. TOKIÓ 2020 – A ZUHANÁS MINTAPÉLDÁJA	15
3.1. A kezdeti lelkesedés	16
3.2. A TOCOG Fenntarthatósági Jelentése.....	17
3.3. 2020 helyett 2021	19
3.4. Pénzügyi túllépés, konklúzió.....	20
4. PEKING 2022 – TÜNDÉRMESE KÍNÁBÓL	21
4.1. A kezdet	22
4.2. A „Zöld Olimpia” koncepció	22
4.3. Nemzetközi megítélés - elítélés	24
4.4. Pénzügyi helyzet, konklúzió.....	26
KONKLÚZIÓ.....	27

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Az egyes olimpiák fenntarthatósága 1992-től 2020-ig.....	13
2. ábra: A 2020-as tokiói olimpia becsült gazdasági vesztesége Japánban 2021 januárjában, forgatókönyv szerint.....	21
3. ábra:Az olimpiák becsült, összes költsége, a dollár 2021-es árfolyamán.....	26

BEVEZETÉS

Világunk folyamatosan változik magától és általunk is, a negatív hatások pedig kiterjednek életünk minden területére. A környezetszennyezés, a nem fenntartható gazdálkodás, a fogyó nyersanyagok, a pusztuló élővilág a pillanat problémája, nem hagyhatjuk későbbre. A mindennapjainkba egyre jobban beépülő fenntarthatóság nem csak személyi, de szervezeti szinten is kötelességként jelenik meg. Ez alól egy olyan szervezet, mint a NOB sem bújhat ki.

Dolgozatom témájának megszületése egy versenyhez kapcsolódik. Idén télen részt vettem egy blogíró pályázaton, melynek keretein belül egy aktuális gazdasági trendről kellett írni. A megfelelő témán sokáig gondolkoztam, ameddig rá nem találtam egy, a 2022-es pekingi téli olimpiáról szóló online újságcikkre. Egyik-másik írás elolvasása után tudtam, hogy erről szeretnék beadni egy pályázatot. Sajnos a versenyen helyezést nem értem el, de tapasztalatot gyűjtöttem, és ami talán még fontosabb: találtam egy olyan témakört, amiről szeretnék egy TDK-dolgozatot is írni. Az olimpiai játékokat mindig követtem, de sosem voltam egy nagy sportrajongó, a hazafiság jegyében szurkoltam csak a magyar versenyzőknek. A környezetvédelem és a fenntarthatóság viszont régóta közel áll hozzám, a természet fontos volt számomra mindig is.

Kutatásom kezdetén az olimpiák gazdasági hatásaival kapcsolatosan kerestem és gyűjtöttem információkat, eközben találtam rá a fenntarthatósági problémákra. Korábban is tisztában voltam vele valamilyen szinten, hogy az olimpiák nem a fenntarthatóság mintapéldái. Egy ilyen, az ókorig visszanyúló esemény esetében hajlandóak vagyunk sokszor szemet hunyni olyan tényezők felett, amik jelentős problémaként jelennek meg életünk más területein. Mi okozhatja ezt a folyamatot? A játékokhoz kapcsolódik az olimpiai örökség fogalma. Az olimpiai örökség azt a számos, különféle előnyt foglalja magába, mely az olimpiát megrendező országot, és még inkább a helyszínt biztosító települést érint. Az olimpiai örökség magába foglalja a földrajzi hatásokat, mint az infrastruktúra fejlesztése vagy a turizmus fellendülése- utóbbi gazdasági tényezőként is értelmezhető. Egy olimpia szervezése az országmárka kialakításában is fontos szerepet játszik, a kereskedelmi kapcsolatok és a befektetések javulását is eredményezheti. Megjelenik továbbá szociális, kulturális, környezeti és politikai szinten is (Furrer, 2002). Az olimpiai örökség egyik legfőbb előnye azonban inkább pszichológiaiának nevezhető: a játékok a globális összetartozás érzését keltik nem csak a résztvevő sportolóknak, hanem a vendégekben, nézőkben is. Az olimpiák valódi ereje, régóta tartó töretlen népszerűsége ebben rejlik.

Az 1990-es évektől kezdődő fenntarthatósági trend bár érezhetően beleépült az olimpiák szervezésébe, folyamatosan vezetnek be újabb szabályokat és előírásokat, de a mai napig nem alakult ki egy egységes rendszer, mely minden egyes eseményre érvényes. A fenntarthatóság viszont nem csak a környezeti tényezőkre irányul. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság fenntarthatósága is egy állandó probléma, hiszen a NOB egy, a kormányoktól független szervezet, amely az olimpiai játékok során felmerülő költségek felét fedezi. Ebből kifolyólag kiemelten fontos szerepet töltenek be a szponzorok és a média a sportesemények során, lényegében a média a NOB legfőbb pénzügyi forrása (Furrer, 2002).

A NOB hosszú évek óta ad ki minden olimpia esetében egy ún. fenntarthatósági jelentést (Sustainability Report), melyben a korábbi évek összefoglalója, és a következő évekre vonatkozó környezetvédelmi és fenntarthatósági tervek szerepelnek. A valóságban azonban ezek a tervek sokszor nem, vagy csak részlegesen valósulnak meg, illetve a költségvetési tervezet túllépése is jellemző. Kivétel nélkül, minden játék esetében számos cikk jelent meg arról, hogy milyen környezeti hatásokkal járt együtt az adott olimpia megszervezése (ezeket a későbbiekben részletesen áttekintem). Mindemelett a későbbi következmények sem felejtethetők el – az üresen hagyott épületkomplexumok, a gyorsan felépített csarnokok, melyeket nem tudnak kihasználni.

A fentiekből következően kutatási kérdéseim a következők voltak:

1. Valódi cél az olimpiai játékok fenntarthatósága vagy inkább a társadalmi nyomást elhárítani hivatott kommunikációs gesztus?
2. Milyen szintű további költségekkel járnak a fenntarthatósági beruházások, és ennyi többletköltség mellett is lehet-e még fenntarthatónak nevezni?

Remélem, hogy dolgozatomban egy részletes, jól áttekinthető képet ad az olimpiák fenntarthatóságának valódi képéről.

MÓDSZERTAN

Az alkalmazott kutatási módszertan a témához kapcsolódó magyar és idegennyelvű szakirodalom, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) hivatalos kiadványainak, jelentéseinek és a kommunikációhoz használt dokumentumok kritikai olvasata. A tárgykör több oldalról történő megvilágításhoz elemeztem a hozzáférhető statisztikákat és adatokat, amelyeket szintén beleépítettem a dolgozatomba. A kutatási kérdéseim megválaszolásához a legutolsó kettő olimpiát esettanulmányként, külön fejezetekként dolgoztam fel.

1. AZ OLIMPIA ÉS A FENNTARTHATÓSÁG KÖZÖS TÖRTÉNETE

1.1. Az új fogalom: a fenntarthatóság

A környezetvédelem az 1960-es évek végén került először globális szinten középpontba. Az ENSZ akkori főtitkára, U Thant meglátása szerint elengedhetlenné vált a nemzetközi összefogás a világ környezeti állapotának megóvása érdekében. A környezetvédelmi folyamat első jelentősebb lépéseként említhető az 1972-ben, Stockholmban megrendezett ENSZ Környezetvédelmi Konferencia, avagy Konferencia az emberi környezetről, melynek keretein belül az ülésen megjelenő országok elfogadtak egy, a környezetvédelem alapelveiről és annak nemzetközi feladatairól szóló nyilatkozatot. Az esemény során született döntések hatásai napjainkig a környezetvédelmi és fenntarthatósági fejlődés részét képezik (Szlávik, 2013).

A Nyilatkozat az emberi környezetről című konferenciadokumentumban hét pontot határoztak meg, melyek a legfontosabb üzeneteket foglalják össze. Az ember olyan szintű erőhöz jutott – köszönhetően a tudomány és a technika dinamikus fejlődésének – ami eddig nem tapasztalt ütemben és mértékben képes a környezetváltoztatásra. Ez az erő lehetőséget adhat az emberiség fejlődésére és boldogulására, de nem megfelelő felhasználás esetén veszélyes nem csak az emberiségre, de annak környezetére nézve is. A környezet megőrzése és fejlesztése egy sürgető probléma, de ennek kezelése az emberek életszínvonalától is függ. A természettel együtt kell működni, a környezetvédelmi célok eléréséhez pedig globális összefogás szükséges.

A stockholmi konferencia igazi fordulópontot jelentett: az elkövetkezendő években számos előrelépés történt nemzeti és nemzetközi szinten is a környezetpolitikában. Ennek részeként megalkották 1973-ban az ENSZ Környezetvédelmi Programját (United Nations Environment Programme - UNEP), ami a környezeti tevékenységek koordinálására irányul (Szlávik, 2013).

A nyolcvanas évek elejére számos sikert és kudarcot könyvelhetett el a világ a környezetvédelemre vonatkozólag. Amint egy 1992-ben megjelent tanulmányban megállapítják „1974 és 1981 között az ENSZ egy sor szakmai konferenciát rendezett az élelmezés, népességnövekedés, településfejlesztés, elszivatagosodás, az egészségügy és agrárreform, az új és megújuló energiaforrások kérdésében. Ezek a konferenciák arra ösztönözték a nemzetközi szervezeteket, a kormányokat és a nem-kormányzati környezetvédelmi szervezeteket, hogy megvizsgálják a környezeti tényezők hatásait a társadalmi és gazdasági élet különböző területeire, illetve azt, hogy az emberi tevékenység miképpen befolyásolja a környezet egyes elemeinek

alakulását (Faragó et al., 1992)”. Előtérbe került a globalitás, a hosszú távú tervezés, valamint a környezet- és a gazdaságpolitika összekapcsolása. Mindennek megvalósítására létrejött a Környezet és Fejlődés Világbizottsága (World Commission on Environment and Development). A Bizottság 1984-ben, Genfben alakult meg, majd három évvel később, Tokióban elfogadta a *Közös jövőnk* (Our Common Future) című jelentést. Az első Bizottság tagja volt Láng István¹, akinek írásai alapján a Bizottság számos kritikát kapott, ugyanis kulcskérdései, elemzési területei között nem említi meg az oktatást, a nevelést és a környezettudatosság témakörét (Szlávik, 2013).

A *Közös jövőnk* című jelentés a fenntartható fejlődés koncepciójának globális elfogadására és alkalmazására koncentrált. Célja, hogy a minőségi fejlődés és a mennyiségi fejlődés párhuzamosan megjelenjen, de arányuk az adott országhoz legyen igazítva. Ebben a jelentésben fogalmazták meg először a fenntartható fejlődés fogalmát.

„A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen generáció szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generációk esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket.”
(Brundtland Commission, 1987, 24.o.)

Ez a fogalom hármasságként értelmezi a fenntartható gazdasági, ökológiai és társadalmi fejlődést. Ennek a három dimenzióknak a harmonikus működése esetén valósulhat meg a fenntartható fejlődés, azaz a „közös jövőnk”. A jelentés szerint megfelelő politikai, gazdasági, társadalmi, termelési, technikai és kormányzati rendszer együttes működése esetén érhető elő a kívánt cél (Szlávik, 2013).

1.2. Minden kezdete, a Riói Föld-csúcs

„A fenntarthatóság sportesemény-fókuszú megközelítése a helyi ökoszisztémák, a természeti környezet adottságait és lehetőségeit emeli ki, és nem határolja be időben sem az adott eseményt, hanem már előzetesen terveket készít a sporteseményt követő időszakra a fenntarthatóság jegyében” – állapítják meg az elemzők a 2019-es tanulmányban (Szántó et al., 2019, o.n.).

A környezettudatosság fokozatosan épült be az olimpiák rendezésébe, nem képezte alapvető részét az eseménynek. Az 1992-ben megtartott Rio de Janeirói Környezet és Fejlődés Konferencia az ENSZ egyik legjelentősebb globális konferenciája a mai napig a fenntartható

¹ Láng István (1931-2016) Széchenyi-díjas magyar agrokémikus, kutatóprofesszor, az MTA tagja és volt főtitkára

fejlődésre vonatkozóan. Itt kapcsolódott össze az olimpia és a fenntarthatóság fogalma, ugyanis a Föld-csúcson maga a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) is részt vett (Szántó et al., 2019).

Az ENSZ tagállamai közül 172 küldött hivatalos delegációt a konferenciára, ebből 110 delegációt államfő vagy kormányfő vezetett. A rendezvény két szakaszra osztható: június 3-a és 11-e között tartott az alapvető tárgyalási időszak. A Föld Csúcstalálkozó június 12-13-án rendezték meg, melyen Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke is beszédet mondott (arcanum.com, é.n.). A konferencia egy hónappal a XXV. Nyári Olimpiai Játékok előtt zajlott, ennek ellenére az 1992-es barcelonai olimpián megkezdődtek a fenntarthatóságra irányuló törekvések.

A Rio Föld-csúcs 5 dokumentum elfogadása köré épült fel:

- Riói Nyilatkozat a Környezetről és a Fejlődésről (Rio Declaration on Environment and Development),
- Feladatok a XXI. századra (Agenda 21),
- Nyilatkozat az Erdőkre vonatkozó Elvekről (Statement on Forest Principles),
- Keretegyezmény az Éghajlatváltozásról (Framework Convention on Climate Change) és az
- Egyezmény a Biológiai Sokféleségről (Convention on Biological Diversity).

Az Olimpiai Mozgalom szempontjából az *Agenda 21* elnevezésű dokumentum a legfontosabb. A többszázoldalas kötet 40 fejezetből épül fel, mely összefoglalja a környezetvédelmi és arra irányuló társadalmi-gazdasági problémákat, ezekre vonatkozó ajánlásokat és programokat, kiegészítve a hozzájuk tartozó anyagi erőforrások becslésével. A *Feladatok a XXI. századra* négy részre tagolt. Az első rész az alapvető társadalmi és gazdasági témakörökkel foglalkozik, melyek a fenntartható fejlődésre vonatkoznak. A második rész a környezeti és természeti problémákat, a környezetet terhelő káros hatások mérséklését vagy elkerülését helyezi középpontba. A harmadik egység a főbb társadalmi csoportok szerepét, feladatait, igényeit a fenntartható fejlődés megvalósításában témáit tárgyalja. Az utolsó rész a fejlődéshez szükséges eszközök, mint a pénzügyi források vagy a nemzetközi intézményrendszerek, összességét elemzi (Faragó et al., 1992).

A tervezet kiterjedt minden nemzetközi, régiós és helyi szervezetre, a kormányzati és nem kormányzati szervekre egyaránt. A dokumentum alap modelljére építkezve mindenki kialakította a saját Agenda 21 programját, így az Olimpiai Mozgalom is. Erre csak 1999-ben került sor, ennél fogva erről a későbbiekben lesz szó (IOC A, 1999).

Ezzel szinte egyidejűleg, az 1992-es barcelonai játékok ideje alatt 164 olimpiai résztvevő ország írta alá a Barcelonai Nyilatkozatot, ami hatására megindult az olimpiai játékok „zöld hulláma”. 1994-ben, 98 évvel az első újkori olimpia után a környezet is bekerült az olimpizmus² alappillérei közé. A Lillehammerben, Norvégiában megrendezett játékok során mutatkozott meg először a „zöld olimpia” koncepció, a rendezvény úttörőként számontartott a környezetvédelmi programok olimpián történő alkalmazásában. Jelentős szerepet játszottak a helyi aktivisták, akik saját maguk harcolták ki a fenntarthatóbb megvalósítást (Szántó et al., 2019). Több, mint 20 fenntarthatósági projektet indítottak el, melyek a víz- és levegőminőség ellenőrzésétől kezdve a vadvilág védelméig számos területre kiterjedt.

A lillehammeri olimpiát követően – mely során különösen nagy hangsúlyt fektettek a környezetvédelemre - a NOB egy együttműködési megállapodást írt alá az ENSZ Környezetvédelmi Programjával (UNEP). A közös kezdeményezés eredményeként az UNEP és a NOB Sport és Környezetvédelmi Bizottsága sok projekten és programon dolgozik közösen azóta is. Az Egyesült Nemzetek Szervezetével való jó kapcsolatot bizonyítja a NOB saját Agenda 21 programja (olympics.com A, é.n.).

1.3. Agenda 21

Az Agenda 21 adoptálása a NOB 3. Sport és Környezet Konferenciájának keretén belül valósult meg 1999-ben, Rióban, majd az Olimpiai Mozgalom ugyanezen év júniusában, szöuli ülésen hagyta jóvá saját programját *Sport a fenntartható fejlődésért* címmel (Olympic Movement's Agenda 21: Sport for sustainable development) (Furrer, 2002). A Mozgalom saját programjának célja, hogy egy hasznos referenciaként szolgáljon a sporttársadalom számára a környezetvédelem és a fenntartható fejlődés minden szintjén. Az Olimpiai Mozgalom minden tagjának – az Olimpiai Bizottságnak, a Nemzeti Olimpiai Bizottságoknak, a versenyzőknek, edzőknek, kluboknak és mindenkinek, aki kapcsolatban áll a sporttal – ki kell vennie a részét a bolygónk jövőéért folytatott küzdelemben (IOC A, 1999).

A program az egészségügyi, energetikai, és társadalmi-gazdasági szokásokra tér ki, így az újrahasznosított alapanyagú sportszerektől az energia- és vízhasználatig számos területre vonatkozik. Az Agenda 21 program részét képezi a társadalmi fejlődés is, az Olimpiai Mozgalom tervezete erre is kitér: útmutatót nyújt a nők és a fiatal sportolók térnyeréséhez. (IOC A, 1999).

² „Az olimpizmus olyan életfilozófia, amely teljes egészébe emeli és összeolvasztja a test és a szellem értékeit, összeköti a kultúrát és a nevelést. Az olimpizmus célja, hogy az emberi méltóság megtartásával hozzájáruljon egy jobb, békésebb világ felépítéséhez.” (Novotny, 2005)

Ennek ismeretében fontos és kijelentendő, hogy az Olimpiai Mozgalom Agenda 21-e az olimpiák előkészületeivel és utómunkálataival kapcsolatosan felmerülő problémákkal és kihívásokkal nem foglalkozik, inkább az „olimpiai család” tagjaira és az ő cselekedeteikre irányul (Furrer, 2022).

1.4. A 2000-es évek „zöld láza”

Jelentős fordulóponthoz vezetett az olimpiák zöldebbé tételében a Sydney 2000 Ajánló Bizottság (Games Bid Committee) 1993-ban megjelent *Környezeti útmutató a nyári olimpiai játékokra* (Environmental Guidelines Summer Olympics Games) című kiadványa. Ezzel nem csak a lehetőséget nyerték meg az olimpia megszervezésére, de egy valóban hasznos dokumentumot is létrehoztak a játékok tervezésére, kivitelezésére és a környezeti örökségre vonatkozólag. A Sydney-i Nyári Olimpiai Játékok feltehetőleg az egyik legfenntarthatóbb olimpiai volt a történelem során. Már a tervezés és az előkészületek során előtérbe kerültek a környezetbarát technológiák, anyagok, melyek az olimpiai falu felépítésénél emelhetőek ki legjobban (Furrer, 2002).

Sydney-t követően több, a 2000-es évek első évtizedében lezajlott olimpián égett a „zöld láng”. Az egyik legfenntarthatóbb eddig megrendezett olimpia a 2002-es Salt Lake City-i volt. A rendezvény más szempontból is jelentős: nagymértékben segített felépülni az amerikai nemzetnek a 2001. szeptember 11-ei terroristámadás után. A helyiek számára az olimpia a rugalmasság és a bátorság szimbólumává vált. A szervezés folyamán megalkották az „Tisztább és zöldebb olimpiát” programot (Programme Olympic Cleaner and Greener). A program sikerességét igazolja, hogy több, mint 240 ezer tonna szennyező anyagtól tisztították meg az Egyesült Államokat és Kanadát. Az olimpiai megrendezése közben annyira ügyeltek a környezetvédelmi előírásokra, hogy egyetlen egy pénzbírságot se szabtak ki a szervezőkre, ami egy kifejezetten egyedi esetnek számít. A Salt Lake Cityben megrendezett játékok további különlegessége, hogy a szükséges épületek nagyrésze már felépített, maximum renoválásra szorult, ezzel is csökkentve a környezeti terhelést, így nem véletlen, hogy több értékelés során is – a többi olimpiához viszonyítva – kiemelkedő értékelésben részesült (olympics.com B, 2022).

A 2004-ben megrendezett XXVIII. Athéni Nyári Olimpiai Játékok előkészítése során szintén nagy hangsúlyt fektettek a környezetvédelem fontosságára. Az esemény megszervezése mellett az edukációs célú fejlesztésekre koncentráltak. Az Olimpiai Edukációs Program (Olympic Education Programme) keretein belül a tanárok, majd rajtuk keresztül a diákok tájékozódhattak az aktuális és jövőbeli környezeti problémákról. A program célja a környezeti

tudatosság társadalmi szintű növelése volt (ATHENS 2004, 2004). Az oktatás mellett több faültetési és hulladékgyűjtési akciót is szerveztek, de mindez nem biztosította azt, hogy valóban fenntarthatónak lehessen nevezni az olimpiát.

2006. évi Torinói Téli Olimpiai Játékokon alkalmazták először a ISO 14001 Környezet-irányítási rendszer tanúsítványt és az EMAS Hitelesített környezetvédelmi vezetési rendszert együttesen. A Szervező Bizottság jól használta fel az Európai Unió környezetvédelmi eszközeit és rendszereit, így egy valóban szabályozott olimpiát tudtak rendezni (olympics.com C, 2020). A szabályozó fejlesztések nem csak az olimpiára, de a rendező városra és a régióra is hosszútávú hatással bírtak. A torinói olimpián bebizonyosodott, hogy a fenntarthatóság nem csak a környezetre irányul.

Mindezek után a 2008-ban, Pekingben megrendezett olimpia egy jelentős visszaesésnek számított fenntarthatósági szempontból. A „Zöld Olimpia” koncepció volt az, amivel Kína elnyerte a XXIX. nyári olimpiai játékok rendezését. A koncepció alapját az ökológiai szempontból korrekt szervezése és lebonyolítása, valamint a kínai társadalom fokozatosan növekedő környezettudatossága képezte. A „Zöld Olimpia” mellett a „High-tech Olimpia” és az „Emberek Olimpiája” volt a másik két főpillér. A környezetvédelmi erőfeszítések 10 évvel korábban, 1998-ban kezdődtek meg Pekingben. Az egyik legjelentősebb projekt a levegő megtisztítása volt. Ennek keretein belül 61 ezer háztartás lett energetikailag korszerűsítve, 11 ezer régi tömegközlekedési eszközt cseréltek le, valamint több ezer környezetbarát buszt és taxit helyeztek forgalomba. A levegő mellett a víz minőségét is javítani, illetve szabályozni kellett, valamint a hulladékgyűjtési és újrahasznosítási eljárásokat is modernizálták (BOCOG, 2008). Bár Kína rengeteget javított Peking és a környező vidékek ökológiai állapotán, a 2008-as olimpia messze nem nevezhető fenntarthatónak. A zöld beruházások rendkívül magas költségekre hágtak, amelyet csak a 2014-es olimpia haladt meg, melyről a későbbiekben lesz részletesebben szó. A költségek mellett a kormány intézkedései is problémának bizonyultak (Rátonyi-Odor et al., 2016).

A fenntarthatósági előrehaladásban eggyel feljebb lépett a ranglétrán a Vancouveri Szervező Bizottság (VANOC). A 2010-es olimpiát megrendező szervezet létrehozta a Fenntarthatósági Osztályt (Sustainability Department), melynek célja a játékok társadalmi, gazdasági és környezeti hatásainak és lehetőségeinek megfelelő kezelése volt oly módon, hogy az tartós előnyöket teremtsen helyi és globális szinten egyaránt. Ennek eléréséhez a VANOC hat célt határozott meg, melyek közé tartozott az őslakosok részvétele és együttműködése is (olympics.com D, 2020). Az olimpia lebonyolítása során figyelembe vették az új Z2010 Kanadai

Fenntarthatósági Rendezvényszervezési Szabványt is (Z2010 Sustainable Event Management Standard in Canada). Az egyik frissen felhúzott épület – mely a kanadai zöldépítési szabványoknak is megfelelt -, a Richmondban található többfunkciós sportcentrum több nemzetközi díjat is nyert a környezetvédelmi tervezésért és kialakításért (IOC B, 2011). Kijelenthető, hogy a Vancouveri Téli Olimpiai Játékok szociális, illetve pénzügyi szempontból valóban fenntarthatónak nevezhetőek, azonban környezeti szempontból nem emelkedik ki a korábbiak közül.

1.5. Hullámvölgyek évtizede

Az ENSZ 2012. júniusában, Rio de Janeiroban megrendezte a Rio+20 csúcstalálkozót. Az esemény célja a „fenntartható fejlődés iránti politikai elkötelezettség megújítása (EB, 2012)” volt. „Janez Potočnik környezetvédelmi biztos így fogalmazott: „A Rio+20 nem csupán egy újabb konferencia volt – hangos és egyértelmű felhívást fogalmaztunk meg a világszinten fenntartható jövő biztosítására és arra, hogy változtassunk: a bolygónk szabta korlátok között javítsuk és tartsuk fenn életminőségünket. A csúcstalálkozó megadta a kezdő lökést, most rajtunk a sor, hogy a világ minden szegletében megvalósítsuk a fenntartható fejlődést. A meghozandó konkrét lépésekről folyó vitába pedig mindenkit szeretnénk bevonni” (Potočnik, 2012, idézi EB 2012)”. A Rio+20 egy kiváló lehetőség volt a NOB számára, hogy az elmúlt 20 év fenntarthatósági fejlődését összesítse és értékelje. Ennélfogva egy kiadványt is kiadott *Fenntarthatóság a sporton keresztül: Az Olimpiai Mozgalom Agenda 21 megvalósítása* (Sustainability through Sport: Implementing the Olympic Movement's Agenda 21) címmel, melyben a környezetvédelmi, gazdasági, szociális és oktatási változásokat elemezték. Az eseményen továbbá már a 2016-ra tervezett riói olimpiára vonatkozó fenntarthatósági terveket is előre tudták vetíteni. Maga a csúcstalálkozó különösebben jelentős környezetvédelmi változtatások nélkül ért véget, ahol inkább csak ígérek, mint konkrét döntések születtek.

A Rio+20 után pár héttel később rendezték meg a XXX. Nyári Olimpiai Játékokat Londonban. A Londoni Szervező Bizottság (LOCOG-London Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games) a fenntarthatóságot minden oldalról, ahonnan csak lehetett meg akarta ragadni. Nyilatkozatuk alapján a fenntarthatóság lényege, hogy mindennap olyan döntéseket hozunk meg, amelyek pozitív változásokat eredményeznek. „Fenntarthatónak lenni azt jelenti, hogy gondolkodunk az emberek jelenlegi és hosszútávú szükségleteiről, javítjuk az életminőséget és biztosítjuk a virágzó természeti környezetet (London 2012, 2012)” . Ennek a mantrának eleget téve 220 épületet bontottak le tégláról téglára, hogy az új sportlétesítményekhez közel 100 százalékosan újra felhasználhassák őket. London volt továbbá az első olimpia,

ahol a sportrendezvény teljes ideje alatt mérték annak szénlábnyomát, valamint teljes mértékben elkötelezte magát a hulladékmentesség mellett (olympic.com E, 2013). Ezenkívül nagy figyelmet fordítottak az olimpiai falu környékén található természetes vizek minőségének és tisztaságának megőrzésére, illetőleg az állatvilág védelmére is. A közösségi közlekedés szintén fontos pontját képezte a fenntarthatósági céloknak, az olimpiai parkhoz 10 vasútvonal is vezetett, gyalog- és bicikliutakat építettek ki és újítottak fel, így hívva fel a lakosság figyelmét az autómentes közlekedés sokszínűségére (London 2012, 2012). A londoni olimpiánál se sikerült minden zöld célkitűzést teljesíteni, de a fenntarthatóság megjelenése óta az egyik legsikeresebb nyári olimpia volt ebből a szemszögből nézve.

Az ezt követő kettő olimpia egy mélyzuhanást jelentett a fenntarthatósági törekvések útján. A 2014-es, Szocsiban, Oroszországban megrendezett játékok a „legzöldebb” olimpiaként volt meghirdetve, de végül egy környezeti katasztrófába torkollott. A környezetbarát építőanyagok felhasználása, a hulladék begyűjtése és újrahasznosítása, több nemzetközi szabvány alkalmazása és betartása, valamint a rendezvény időtartamán túlívelő hosszútávú, ökológiai örökség mind-mind az előrejelzések részét képezték. Az eddigi legköltségesebb és legszennyezőbb olimpiát, avagy a „greenwashing” mintapéldáját a következő fejezetben részletesebben is bemutatom. Ehhez hasonlóan a 2016-ban megrendezett, XXXI. Rio de Janeiroi Nyári Olimpiai Játékokról is később lesz szó, szintén negatív példaként kiemelve.

A két olimpia között tartották meg 2015-ben az az éghajlatváltozásról szóló Párizsi Klímakonferenciát, melynek fő pontja a Párizsi Megállapodás volt. Olyan tervek összessége, amelyek a globális felmelegedés korlátozására irányulnak. Fő elemei a hosszú távú célkitűzés, a hozzájárulások, az ambíció, az átláthatóság és a szolidaritás. A Megállapodás 2016 november 4-én lépett hatályba, mellyel az országok megerősítették és megújították az éghajlat-politikai intézkedések iránti elkötelezettségüket és új célokat határoztak meg a jövőre nézve. Ezek természetesen az olimpiákra és a NOB-ra is érvényesség váltak (consilium.europa.eu, é.n.).

A 2018-as phjongcshangi olimpia békésen zajlott le fenntarthatósági szempontból. A fő hangsúly a környezeti és szociális helyzet javításán és védelmén volt. A Phjongcshangi Szervező Bizottság (POCOG) a Koreai Köztársaság Oktatási Minisztériumával közösen megszervezte az Olimpiai Oktatási Programot. A program keretein belül kisiskolás gyerekek ismerhették meg közelebbről a téli sportokat és az olimpiai értékeket, ezzel hirdetve a sport örömét és hasznosságát. A programmal közvetlenül 1,3 millió, közvetve 5,5 millió embert értek el ország-szerte. A gyermekek tanítása mellett a munkaerőpiac fejlesztése és az önkéntesség előre mozditása is kiemelt szerepet játszott a koreai olimpiai előkészületek során. Környezetvédelmi

szempontból az üvegházhatású gázok kibocsátásának redukálása, a közösségi közlekedés támogatása és az olimpiai létesítmények utólagos hasznosítása emelhető ki (olympics.com F, 2018). A XXIII. Téli Olimpiai Játékok bár nem nevezhető kiemelkedőnek, de nem is ígértek a szervezők elérhetetlen fenntarthatósági célokat.

A kettő legutolsó olimpiát a 3. és a 4. fejezetben, a fenntarthatóságot középpontba helyezve vizsgáltam meg. Az erre vonatkozó hivatalos kommunikáció és a valóság – kifejezetten a 2022-es Pekingi Téli Olimpiai Játékok esetén – jelentős mértékben eltér egymástól.

Több, mint 30 év telt, amióta a fenntarthatóság fogalma megjelent a köztudatban. Ez idő alatt 17 olimpiát élt meg a világ, amelyekben változatosan, de valahogy megjelent mindig az új „zöld” irány képviselője is. Sokszor azonban ez inkább csak elméleti síkon létezett, a valóság sokkal szürkébb maradt.

2. AZ ARANY ZÖLDRE MOSÁSA

2.1. A „greenwashing” fogalma

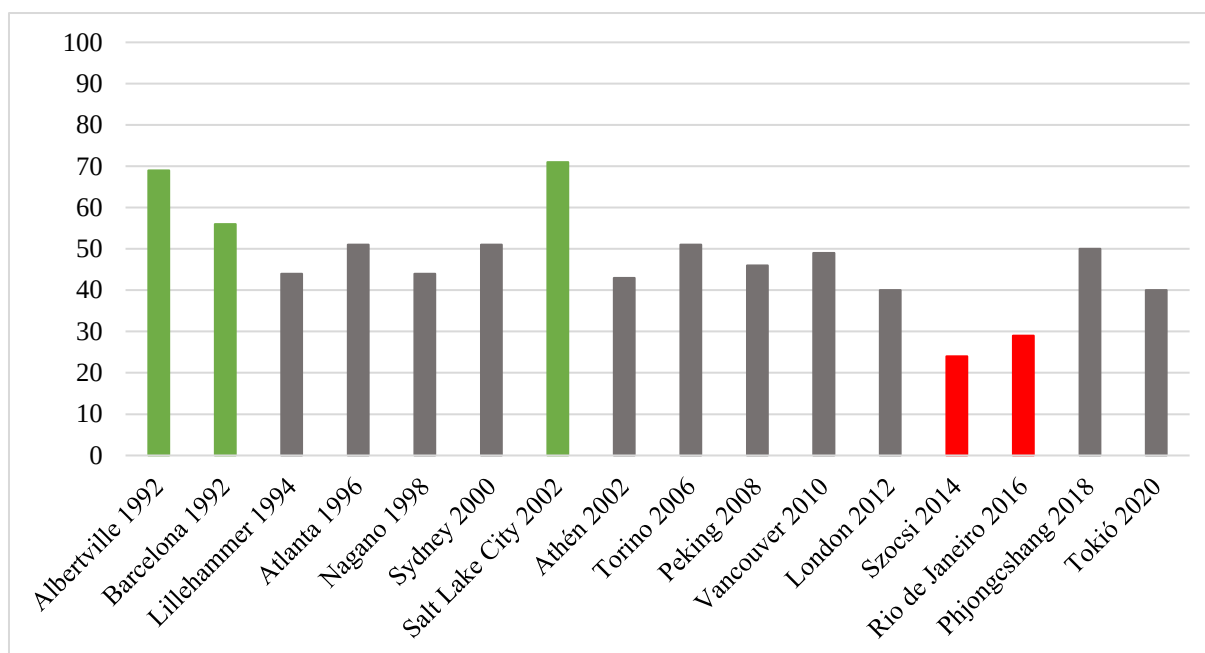
Az első fejezet alapján láthatjuk, hogy a fenntarthatóság kivétel nélkül megjelent valamilyen formában minden olimpiánál. Ez részben a kötelező, nemzetközi szabályozásoknak, részben a saját motivációnak a hatása. Az eredmények azonban sokszor elmaradtak a fenntarthatósági előrejelzésekhez képest, így felmerülhet bennünk a kétely, hogy valóban célja-e és szívégye az Olimpiai Mozgalomnak, hogy zöldek legyenek a rendezvények. A fő kutatási kérdésem is erre irányul, viszont ennek megválaszolásához szükséges ismerni a „zöld” kommunikáció eszközeit, azaz melyek azok a módszerek, amivel környezetbarátnak és fenntarthatónak mutathatja magát egy szervezet, vállalat.

A környezet védelmére irányuló törekvés az 1950-es évektől kezdődően jelent meg az üzleti életben, melyben nagy szerepet játszott, hogy a környezetvédelem egy állandósult trend lett globális szinten. A fogyasztók megnyerése érdekében így egyre több vállalat kezdett el olyan projekteket futtatni, melyek kommunikációjukat tekintve zöldek voltak és fontosnak tartották a bolygó állapotának megőrzését, a szennyezés visszafogását. Valójában az ilyen és ehhez hasonló koncepcióra épülő termékek és szolgáltatások jelentős része semmivel se volt jobb a környezetnek, mint a korábbiak (Kántor, 2020).

A „greenwashing” kifejezés Jay Westerveld, amerikai környezetvédő aktivistától származik 1986-ból. A „fehérítés” (whitewashing) kifejezésre utalva használta esszéjében. A „greenwashing” magyar nyelvű szövegkörnyezetben „zöldre mosás” vagy „zöldre festésként” olvashatjuk. Az ihletet adó kifejezéshez hasonlóan, itt is az átfestésre utal a szó, csak inkább elméleti alapon. A „zöldre mosást” többféleképpen is szokták definiálni, az általánosan elfogadott szakirodalmi jelentés a következő: hamis zöld érvelés (Kenesei-Bernschütz, 2019). Ez egy tisztességtelen kommunikációs gyakorlat, mely sokszor a fogyasztóvédelmi jogszabályokat is sérti. Globális probléma, amely a fenntarthatóságra érzékeny társadalmunkban egyre gyakrabban fordul elő, hiszen a vállalatok számára egy jóval egyszerűbb megoldás, mint valóban tenni is valamit a környezetért (Kántor, 2020).

A „zöldre mosást” is többféle módszeren keresztül lehet alkalmazni. Gyakori a homályos megfogalmazás vagy egy jól hangzó szlogen használata. 5 fő típusa a „közvetlen”, a „közvetett”, a „rejtett”, a „politikai rejtett” és a „további”. A „közvetlen” esetében a szabványok nélkül is használható szavakkal -, mint zöld vagy fenntartható- hirdeti magát a vállalat; „közvetett zöldre mosásnál” viszont csak vizuálisan utalnak a környezetvédelemre. „Rejtett” módszer esetén az átlagnál kicsit környezetbarátabb terméket a gyártó vállalat egy kicsi, még megítélés nélküli üzletnek adja el – hiszen a kis vállalatok fenntarthatóbbak mindig a közvéleményben. A „politikai zöldre festés” használata igen gyakran előfordul. Fő területe a közösségi média, ahol a vállalatok kiállnak a bolygó és a környezetvédelem mellett, a valóságban azonban ugyanúgy hozzájárulnak a környezetszennyezéshez és a társadalmi problémákhoz, mint más szervezetek. A „további” a „rejtett zöldre mosás” teljes ellentétje, azaz a terméket a vállalat felvállalja, és erőteljesen hirdeti is -egy-két fenntartható projekttel próbálja megnyerni a fogyasztókat.

Az olimpiai játékok esetében is többször felmerült a zöldre mosás eshetősége. Ennek kiszűréséhez a Nature egyik kutatása is nagyban segített. A 2021-ben publikált tanulmányban 1992-től értékelték az olimpiákat (nyáriakat és télieket egyaránt) fenntarthatóságuk szempontjából, így összesen 16 eseményt elemeztek. Az olimpiai játékokat három dimenzióban vizsgálták meg: az események ökológiai lábnyomát, társadalmi igazságosságát és gazdasági sajátosságait vették figyelembe. Ezen dimenziók alapján 9 indikátort alakítottak ki, amelyekkel jellemeztek minden olimpiát 1992-től kezdődően 2020-ig. A játékokat egy 0-tól 100-ig kiterjedő skálán értékelték, a 0 érték a „legkevésbé fenntartható” a 100 érték a „legfenntarthatóbb” jelzővel rendelkezik (Müller et al., 2021).

1. ábra: Az egyes olimpiák fenntarthatósága 1992-től 2020-ig

Forrás: saját szerkesztés Müller et al. (2021) alapján

A kutatás alapján a legfenntarthatóbb három olimpia (az 1. ábrán zölddel kiemelve) a 2002. évi Salt Lake Cityben megrendezett, az 1992. évi Albertvilleben megtartott és ugyanezen évi Barcelonában lebonyolított események voltak. Az eredmény kissé meglepő az első két helyen, mivel egyik olimpia se a kiemelt fenntarthatósági lépéseiről volt híres, mégis, a valóságban összesítve jól teljesítettek. A lista végén Szocsi (2014) és Rio de Janeiro (2016) (az 1. ábrán pirossal kiemelve) szerepel, valamint ekkor még az előzetes tervek alapján a 2020-as tokiói játékok is idekerült.

2.2. Szocsi – környezeti katasztrófa a Kaukázusban

Az XXII. Téli Olimpiai Játékok, azaz a Szocsiban megrendezett olimpiát az addigi „legzöldebbnek” tervezték. A végkifejlet azonban olyan szinten félrement, hogy a World Wide Fund (WWF) ki is lépett a játékok tanácsadó bizottságából. A Szocsi Szervező Bizottság hivatalosan a következő főterületeket határozta meg a fenntarthatósági programjában: „Hulladékmentesség”, „Klímasemlegesség”, „Béke a természettel” és „Környezeti felvilágosítás és nevelés”.

Az egyik legnagyobb botrányt egy 17 kilométer hosszú út okozta, melyet a Kaukázus egy védett és érintetlen erdőjén – ami az UNESCO világörökség része is – keresztül építettek ki, ezzel a helyi flórát teljesen szétrombolva. Ez jelentősen szembement a „Béke a természettel” célkitűzéssel. Bár egy olimpiához jellemzően volt faültetési program is, nem kárpótolja egy védett természeti terület kiirtását. Emellett korrupciós botrányok törték ki, valamint állampolgárokat

lakoltattak ki. A teljesen zöld építkezések során is kiderült, hogy az építési hulladékot illegálisan helyezik le az olimpiai falu környékén. A NOB fel is szólította az orosz kormányt, hogy vizsgálja meg az ügyet.

Az orosz olimpia esetében azonban nem álltak meg itt a „zöldre mosásban”. A még pozitívabb megítélés érdekében egy saját fenntarthatósági díjat is megalkottak, amely az olimpiához kapcsolódó legjobb ökológiai, gazdasági és társadalmi projektek sikerességét ismerte el. Díjazásban részesült az Oroszországi Vasutak, de például az olimpiai falu felépítésével megbízott vállalat is (thegreenmarketoracle.com, 2014).

Megállapítható, hogy a Szocsiban rendezett játékok esetében valóban zöldre mosták az aranyat³. A fentebb említett eszközök közül saját meglátásom szerint a „politikai zöldre festés” és a „közvetlen” illik rá. Az olimpiát erősen bírálta a WWF és a Greenpeace is, nem véletlen. A környezeti és társadalmi károk mellett a költségeket sem szabad félvállról venni: a 2014-es olimpiai rendkívül magas, 50 milliárd amerikai dollár feletti összköltséggel zárt, bár már az eredetileg tervezett 12 milliárd dolláros költséggel is az eddigi legdrágább lett volna. Ez már magában kizárja a fenntarthatóságot, mint jelzőt.

2.3. Rio de Janeiro – A zöldre festett „új világ”⁴

Rio de Janeiro helyzete más volt, mint Szocsié. 1992-ben itt tartotta meg az ENSZ a Környezet és Fejlődés Konferenciát, mely gyakorlatilag elindította az olimpiákat a fenntarthatóság útján. 20 évvel később, 2012-ben a szervezet a Rio+20 csúcstalálkozót bonyolította le a brazil fővárosban. Ezeknek az alkalmaknak köszönhető nagyvalószínűséggel, hogy a Riói olimpiáról sokkal könnyebben elképzelhető volt, hogy valóban fenntartható lesz, hiszen, ha tudat alatt is, de a város és a fogalom már összekapcsolódott. Sajnos ez nem volt elég ahhoz, hogy a 2016. évi Nyári Olimpiai Játékok valóban zöld legyen, de megpróbálták zöldre festeni.

Rio de Janeiro Madrid, Tokió és Chicago városokkal szemben nyerte el a rendezési jogot. Utólag kiderült, hogy Sergio Cabral, az állam volt kormányzója kétmillió dollárért szavazatokat vásárolt megvesztegetéssel (hvg.hu, 2019)

A riói olimpia középpontjában a klímaváltozás és a környezet állt. Energiahatékony és alacsony szén-dioxid-kibocsátású technológiákat vezettek be a mezőgazdaságban és az iparban. A természetes növényvilág visszaállítása is kiemelt feladat volt mind az Olimpiai Park, mind a

³ Utalás az olimpiai aranyra

⁴ Utalás a 2016-os olimpia szlogenjére („A New World”)

golfpálya területén. A város infrastruktúráján is fejlesztettek: új szennyvízrendszert alakítottak ki, és modernizálták a hulladékkezelést, emellett az olimpia kezdetéig bezárták az összes hulladéklerakót (olympics.com G, 2017).

A szervező bizottság előzetes jelentése alapján ez a rendezvény is -, mint akármelyik más- lehetett volna valóban olyan környezetbarát, mint amilyennek ígérték. A 2016-os olimpia nagyon rossz irányba ment el: 3,6 millió tonna szén-dioxid került a levegőbe, amivel a legnagyobb karbonlábnyomú olimpiává vált. Ezenfelül több, mint 17 ezer tonna hulladékot termelt és a nagymértékű energiafelhasználás jelentős része nem megújuló forrásból származott. A természetes növényzet visszaültetése se sikerült, a tervezett fák egyharmadát telepítették csak, valamint a golfpályán és környékén inkább irtották az élővilágot, mint előre segítették. Mind- ezáltal gyakorlatilag teljesen megszegte az ígéreteit a Riói Szervező Bizottság (katoikos.world, 2021).

A „zöldre mosást” bizonyítják továbbá az olimpiát követő évek történései. 2017-ben közel 100 olimpikon jelezte, hogy a 30 százalékban újrahasznosított alapanyagból készült ér- meik elkezdtek rozsdásodni. Ugyanebben az évben, egy évvel se az olimpia vége után kerültek ki az internetre fotók a Riói sportlétesítmények tragikus, további használatra alkalmatlan álla- potáról.

A két példán keresztül láthatjuk, hogy a „zöldre mosás”, mint kommunikációs eszköz az olimpiáknál is megjelenik. A kettő legrosszabbat emeltem ki, de ez nem jelenti azt, hogy a „greenwashing” eszközöket mérsékeltebben alkalmazó szervező bizottságokkal szemben elné- zőbbnek kell lennünk. A sportolók, a nézők, a környezetvédők, az egész világ megtévesztése – még ha jogilag nem is minden esetben - de etikailag igen is támadható. Saját véleményem sze- rint fontos lenne, hogy a NOB alaposan vizsgálja ki ezeket az eseteket, és a jövőbeli rendező települések (és országok) kiválasztásánál legyenek mérlegelve.

3. TOKIÓ 2020 – A ZUHANÁS MINTAPÉLDÁJA

Az első fejezetben megismerhettük az olimpiák és a fenntarthatóság közös történelmét, majd a második fejezetben a zöld látszattmegoldásokról volt szó, példákkal alátámasztva. A következő két fejezetben a 2020-as tokiói és a 2022-es pekingi játékokat tanulmánytam részletesen, a fenntarthatósági kommunikáció szempontjából. A kutatás felépítése szinte megegyező lesz mind- kettő esetében: egy általános bevezetést követően összegyűjtöttem az adott olimpiára vonat- kozó fenntarthatósági előrejelzéseket és az akkor aktuális környezeti trendeket, melyek

befolyásoló hatással bírhattak. Ezt követően a megvalósult eseményt veszem górcső alá, a NOB belső forrásaira és egyéb külső forrásokra hivatkozva, majd a pénzügyi kimutatásokat is figyelembe véve konzekvenciát vonok a fenntarthatóság elképzelt és gyakorlati formájáról. A két eset egy nyári és egy téli olimpiát is feldolgoz, így még átfogóbb képet kaptam a dolgozatom végére.

3.1. A kezdeti lelkesedés

Tokió 2013-ban megnyerte a XXXII. Nyári Olimpiai Játékok rendező városára meghirdetett pályázatot. Nem ez volt az első alkalom, hogy Japán lett kiválasztva az esemény helyszínének: az 1964. évi nyári olimpiát szintén Tokióban, az 1972. évi téli játékokat Szapporóban, míg az 1998. évi téli olimpiát Nagano városában tartották. Tokió Isztambul és Madrid ellen nyerte meg a pályázatot.

2014-ben létrehozták a Tokió 2020 Szervező Bizottságot (Tokyo 2020 Organising Committee, TOCOG), majd még ebben az évben el is kezdték kialakítani az olimpia vízióját. Ezzel egyidőben megkezdődött a fenntarthatósági célok tervezése is. A város 59 év után rendezhetett újra olimpiát, így kiemelten fontosnak érezte, hogy valóban innovatív és minden eddiginél magasabb célokat tűzzön ki maga elé, amelyek a 21. századi elvárásoknak is eleget tesznek (Tokyo 2020, 2018).

A japán kormány 192 másik országgal egyhangúan elfogadták az ENSZ vezetésével meghatározott Fenntartható Fejlődési Célokat (Sustainable Development Goals). A 2015 szeptemberében megtartott ENSZ-csúcstalálkozón született meg a döntés, hogy szükséges egy új, mindenre kiterjedő fenntarthatósági keretrendszer, amely az emberi egyenlőtlenséggel, a környezeti károkkal és a klímaváltozással szemben is harcol. A program 17 célból áll (SDG-k), melyeket 2030-ig kell teljesíteni, az összegyűjtött problémákat megszüntetni az egész bolygón. Japánban 2016 májusában vezették be hivatalosan az SDG-ket, majd 2017 decemberében a kormányzati központ kiadta az SDGs-re vonatkozó 2018-as akciótervet (SDGs Action Plan 2018), amely részben alapjául szolgált a 2020-as tokiói olimpia fenntarthatósági terveinek.

Az SDG-k mellett több, más kezdeményezés is befolyásoló tényezőként bírt az olimpia előkészületeinél. Az Olimpiai Mozgalom 2014-ben fogadta el az Olimpiai Agenda 2020 (Olympic Agenda 2020) című programot, mely bár hivatalosan csak a 2024-es párizsi nyári játékoktól kezdődően válik érvényessé, hatását már a japán olimpiánál és éreztette. Az Agenda 2020 20 ajánlást tartalmaz, ezek közül a 4. és az 5. foglalkozik a fenntarthatósággal. A 4. számú

ajánlás alapján a fenntarthatóságot az olimpiai játékok minden aspektusába be kell építeni, a NOB-nak vezetőként kell megjelennie a világ szemében, ha a fenntarthatóságról van szó. Az 5. számú ajánlás az Olimpiai Mozgalom napi operatív feladataira vonatkozik. A NOB minden hivatalos és mindennapos eseményénél, mint a különféle találkozók és konferenciák, ügyelni kell a fenntartható szervezésre, csökkenteni kell az utazásból származó károsanyag-kibocsátást és a szén-dioxid-kibocsátást (IOC C, é.n.). Saját meglátásom szerint elkeserítő, hogy a 20 új ajánlásból csak kettő vonatkozik a fenntarthatóságra, és ezek se kötelező jellegűek, nem pontos, megszabott, elérendő határértékeként feltüntetett célok - csupán ajánlások.

A tokiói olimpia szempontjából másik fontos dokumentum a 2016-ban elfogadott NOB Fenntarthatósági Stratégia (IOC Sustainability Strategy). Ez a fentebb feltüntetett ajánlások fenntarthatóságra vonatkozó részletezéseként is értelmezhető. A stratégia felépítése szorosan támaszkodik a Fenntarthatósági Fejlődési Célokra. Kialakításában a NOB, a 35 Olimpiai Nemzetközi Sportszövetség (IFs), a Nemzeti Olimpiai Szövetségek (NOCs) régiós képviselői⁵, az Olimpiai Szervező Bizottságok (OCOGs) és a 2024-es jelölt városok, valamint további nemzetközi szervezetek⁶ és a NOB főpartnerei⁷ is részt vettek. A program 5 területre koncentrál: infrastruktúra és természetes helyszínek, beszerzés és erőforrásmenedzsment, mobilitás, munkaerő és klíma. Az SDGs-hez hasonlóan itt is 2030-ra határozták meg a teljesítés évét. A NOB továbbá három felelősségi kört határozott meg saját magára vonatkozólag, ezeken belül pedig 18 célkitűzést (IOC D, 2017).

3.2. A TOCOG Fenntarthatósági Jelentése

A TOCOG szakértőkkel közösen, a fentebb említett célokra és programokra fókuszálva kinevezte azt az 5 fő témát, amelyre a 2020-as olimpia épül. Ezek a „Klímaváltozás (szén-dioxid-gazdálkodás)”, az „Erőforrás menedzsment”, a „Természeti környezet és biodiverzitás”, „Az emberi jogok, a munka és a méltányos üzleti gyakorlatok figyelembevétele” és a „Bevonás, együttműködés és kommunikáció (elköteleződés)”. Ez az öt szempont lefedi a fenntarthatóság egészét. Az első három téma az ökológia irányt célozza meg, a 2015-ben elfogadott Párizsi Egyezményben előírtaknak is eleget téve. A negyedik terület a szociális és gazdasági fenntarthatóságot képviseli, míg az ötödik téma az olimpia sikerességét, nemzetközi összetartását

⁵ Horvátország, Dánia, Finnország, Németország, Montenegró, Szlovénia, Svájc, Tunézia, Uganda

⁶ Ide tartozik az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Programja (UNEP), a Természetvédelmi Nemzetközi Unió (IUCN), a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO), a Wildlife Fund (WWF), az Olimpiai Városok Világszövetsége, Green Sports Alliance stb.

⁷ Az olimpia főpartnerei: Coca-Cola Company, Alibaba, Atos, Bridgestone, Dow, GE, Intel, Omega, Panasonic, Procter & Gamble, Samsung, Toyota és Visa

vázolja fel. A fenntarthatósági koncepció a „Legyünk jobbak, együtt //A bolygóért és az emberekért” (Be better, together // For the planet and the people) nevet kapta (Tokyo 2020, 2018).

A Tokiói Szervező Bizottság egy Magasszintű Fenntarthatósági Tervet (High-level Sustainability Plan) határozott meg, melyben az olimpia előkészületére és lebonyolítására vonatkozó összes elképzelését foglalták össze. Nyílt céljuk volt, hogy megszerezzék az ISO 20121 Rendezvény fenntarthatósági irányítási rendszer szabványát is, amit 2019-ben meg is kaptak (olympics.com H, 2016). A szabványnak is megfelelően, 2020. április 30-án publikálták a végleges Játékok Előtti Fenntarthatósági Jelentést (Sustainability Pre-Games Report). A fő célkitűzések az alábbiak voltak:

- A játékok időtartama alatt 100 százalékban megújuló energiaforrásból származó energiát használnak fel.
- Teljesen szén-dioxid-kibocsátásmentesre nem is ígérték az olimpiát, de a zero kibocsátás felé haladás volt az irány.
- A források alapos kihasználása, pazarlás nélkül.
- A beszerzett javak 99 százalékban újra használhatóak vagy újrahasznosíthatóak.
- Az esemény időtartama alatt felhasznált víz 65 százalékát újra felhasználják vagy újrahasznosítják.
- Az első olimpia, amely teljesíti az ENSZ Üzleti és Emberi Jogi Alapelveit (UN Guiding Principles on Business and Human Rights) (olympics.com I, 2020).

A Tokió Szervező Bizottság sokat ígért, és pár igen látványos, vagy legalábbis szokatlan elemmel is próbálkozott, hogy minél zöldebbnek mutassa saját eseményét a nagyvilágnak. Az egyik ilyen volt a P&G (Procter&Gamble) partnercéggel közös projekt, melynek keretei között az éremátadásnál használt pódiumokat háztartási hulladékból és tengerből kihalászott, majd újrahasznosított műanyagok felhasználásával gyártották le. A projekt előnyeiként a szén-dioxid-kibocsátás csökkenését, a megspórolt energiát és természetesen a tengerek tisztítását sorolták fel (olympics.com J, 2019). Másik rendkívüli lépése volt a bizottságnak az újrahasznosított érmék. A medálokhoz a japán lakosságtól kezdték el begyűjteni nem használt vagy tönkrement elektronikus eszközeiket, amelyekből a szükséges nemesfémek kinyerhetőek voltak. A japán szervezők szintén meglepő projektje volt az olimpiai faluk berendezései. A sportolók kartonpapírból készült ágyakon pihenhetnek majd, de a matracok is újrahasznosított polietilénből készültek.

3.3. 2020 helyett 2021

Az előkészületek folyamán azonban egy olyan csapás érte a világot, amire senki se számított. Elterjedt a koronavírus, mely hihetetlen sebességgel sújtott le az egész bolygóra. Sorba zártak be a különféle intézmények, munkahelyek, és maguk az országok is. Nem volt meglepő, hogy 2020. március 24-én a NOB elnöke és Japán miniszterelnöke bejelentették, hogy a XXXII. Nyári Olimpiai Játékoknak új időpont lesz kiválasztva 2020 utánra, de legkésőbb 2021 nyaráig. Egy héttel később, március 30-án elfogadták az új időpontot az olimpiára és a paralimpiára vonatkozólag is. A TOCOG-nak a „zöld olimpia” nagyban hangoztatott koncepciója mellett így most már a koronavírus miatt rendkívül szigorított egészségügyi előírásokra is koncentrálnia kellett (olympics.com K, 2020).

A WWF (World Wide Fund), mint a világ legnagyobb civil természetvédelmi egyesülete is nyomon követi az olimpiák fenntarthatósági döntéseit. Már 6 hónappal a sportrendezvény kezdete előtt (az eredeti időpontra vonatkozólag), 2020 januárjában a szervezet megkérdőjelezte, hogy a tokiói olimpia valóban fenntartható-e. Ron Tsutsui, a WWF japán vezérigazgatója szerint az előzetes jelentésekben összefoglaltak alapján a 2020. évi nyári olimpiai játékok a fenntarthatóság élvonalába kerülhetne, de az aktuális helyzet alapján jelentősen elmarad. Emellett több szabvány is elmarad a globális szinthez képest, így méltatlanná válnak egy ilyen nagyméretű sporteseményhez (wwf.org.bo, 2020).

A játékok kezdetekor már feszült volt a hangulat. A COVID-19 miatti korlátozások következtében a felhúzott stadionok üres nézőterekkel várták a sportolókat. A koronavírus okozta bizonytalanság mellett a sportolóknak a rendkívül magas hőmérséklettel is meg kellett küzdeniük: a játékok ideje alatt Tokióban 40 Celsius fok volt az átlag napi hőmérséklet, ezzel a legforróbb olimpiává vált – ha már a legzöldebbé válást elbukta.

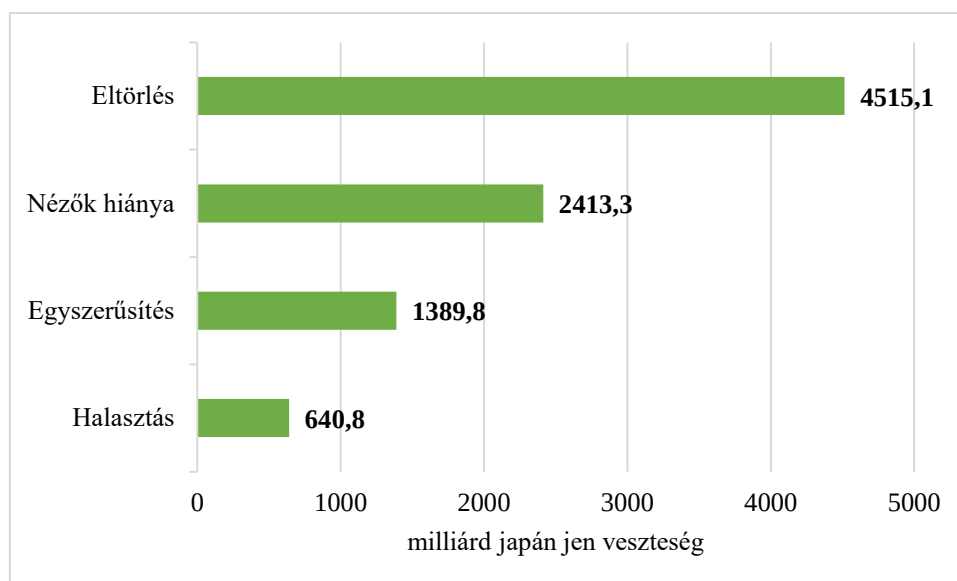
A szén-dioxid-kibocsátás redukálása volt az egyik legfontosabb fenntarthatósági cél. A japán szervező bizottság szerint gyakorlatilag „szén-dioxid negatív” lett az olimpia, mivel több szén-dioxidot hasznosítottak újra, mint amennyit kibocsátottak. Azonban a klímatudósok és környezetvédelmi aktivisták erősen bíráltak ezt a rendszert, mivel hamis biztonságérzetet kelt a közvéleményben, és pozitívabb képet fest a vállalatokról – azaz tökéletesen beleillik a „zöldre mosás” fogalmába. A fentebb említett újrahasznosítási projektek – a pódiumok, medálok és a kartonágyak – vegyes, inkább negatív visszhangot kaptak a média irányából. Ezek a környezetbarát funkciók a környezetvédelem egy-egy sarkalatos pontját képviselik. Az újrahasznosítás és a hulladékgyűjtés természetesen valóban a fenntarthatóságot szimbolizálják, de ezek a

projektek csak apró előrehaladások más problémák megléte mellett. A károsanyag-kibocsátást azonban valóban jól tudta csökkenteni a tokiói olimpia – köszönhetően a COVID-19-nek, hiszen a nemzetközi nézők tilalma jelentősen visszafogta a rendezvényhez köthető utazások mértékét. Az energiateljesítmény is jól sikerült – a sportolókat is elektromos autókkal és buszokkal szállították az esemény időtartama alatt, valamint az olimpiai falu ellátását megújuló energiaforrásokkal biztosították (archpaper.com, 2021).

A Nature kutatásban – melynek felépítését a 2. fejezetben részleteztem – a tokiói olimpia 40 pontot ért el. A költségek alakulásában nagy szerepet játszott, hogy az állam a sporteseményeket 50 százalékos arányban támogatja, azonban több, mint 500 embert kellett áttelepíteni a játékok megrendezése miatt. Az építkezések terén viszont kedvező a helyzet, a helyszíneknek körülbelül 20 százalékát kellett teljesen, az alapoktól megépíteni, több létesítményt az olimpiát követően már át is alakítottak a további felhasználás céljából. Az elért 40 ponttal viszont a hosszútávú átlagnak számító 48 pont alatt maradt, ezzel hátulról a harmadik helyet szerezve meg az 1992 és 2020 között rendezett olimpiák sorában (Müller, 2021.)

3.4. Pénzügyi túllépés, konklúzió

2013-ban, a pályázat utáni első hivatalos tervzet szerint a tokiói olimpia összes költsége 734 milliárd japán jen lett volna (akkor árfolyamon 7,3 milliárd amerikai dollár). A szervezés megkezdésétől a lebonyolításig számos alkalommal változott a költségvetés, ebben különösen nagy, negatív szerepe volt a koronavírusnak, hiszen az esemény eltolása rengeteg többletköltséggel járt.

2. ábra: A 2020-as tokiói olimpia becsült gazdasági vesztesége Japánban 2021 januárjában, forgatókönyv szerint

Forrás: saját szerkesztés statista.com (2021) alapján

A 2. számú ábra alapján láthatjuk, hogy Japán mennyit is veszített minimum az olimpia megszervezése miatt. Ezek a milliárd jenben meghatározott veszteségek a japán kormányt terhelik, azonban közvetetten érintik az olimpia pénzügyi megítélését is.

2022 júniusában hozták nyilvánosságra a játékok teljes kiadását, ami 1423,8 milliárd japán jen (13,0 milliárd USD) volt. Mindezáltal kijelenthető, hogy az eredeti tervet kétszerese lett az olimpia költsége. Ennek ellenére a Tokió Szervező Bizottság még így is 640,4 milliárd jen összegű (5,8 milliárd USD) költségvetési egyenleget ért el (olympics.com L, 2022).

A XXXII. Nyári Olimpiai Játékok esetében a „zöldre mosás” egy speciális formájában merült fel, a felületességben. A TOCOG hangoztatta, hogy a 2020. évi olimpia útmutatóként szolgál majd a későbbi eseményeknek, de az események történése alapján én inkább egy intő példának nevezném. Természetesen a koronavírus okozta problémákról nem tehetnek, de nem ezen múltott a fenntarthatóság.

4. PEKING 2022 – TÜNDÉRMESE KÍNÁBÓL

Dolgozatom utolsó fejezetében a legutóbbi olimpiát vizsgáltam meg. A 2022. február 4-e és 20-á között, a kínai Pekingben megrendezett XXIV. Téli Olimpiai Játékok volt az első olyan téli olimpia, ahol nem volt semennyi természetes hó, de más furcsaságok is övezték már a

rendezvény előkészületeit is. A rendező város az eddigi legzöldebb olimpiát ígerte, ezt a koncepciót azonban már korábban, a 2008. évi nyári játékok esetében is elbukta.

4.1. A kezdet

A NOB 2015. július 31-én választotta ki Pekinget, mint a 2022-es téli játékok rendezőjét. Az eredeti 5 nevező városból 3 visszamondta jelentkezését, így a kínai város a kazahsztáni Almati ellen nyert. Kína ezt megelőzően egyszer szolgált az olimpia helyszínéül, 2008 nyarán. Ezzel Peking lett az első város a világon, ahol nyári és téli olimpiát is rendeztek a világon.

A 5 hónappal a pályázat elnyerése a hivatalos szervező bizottság, a 2022. évi Téli Olimpiai és Paralimpiai Játékok Pekingi Szervező Bizottsága (rövidítve Peking 2022) meg is alakult, Guo Jinlong vezetésével. A bizottság már 2016-ban kinyilvánította, hogy a 2008. évi játékok fizikai örökségét – a létesítményeket és a feljavított közlekedési hálózatot – a téli olimpiánál is hasznosítani fogják. Wang Hui, a Peking 2022 szövivője szerint mindezekkel támogatják a NOB fenntarthatósági törekvéseit és csökkentik a játékok költségeit, így ezek előnyt jelentenek Pekingnek (olympics.com M, 2016).

A pekingi játékok vízióját a „zöld, befogadó, nyitott és tiszta” szavakkal, illetve a „Fenntarthatóság a jövőért” kifejezéssel határozták meg. A „zöld” a környezeti szempontól hasznos döntésekre, a megfelelő forrásfelhasználásra utal. A „befogadó” az együttműködéseket és a szociális tevékenységet, míg a „nyitott” a jövőt célozza meg. A „tiszta” szóval az ellenőrzött, szigorúan vezetett és követett költségvetést és költségalakulást foglalták össze. A tokiói olimpiához hasonlóan itt is befolyásoló tényezőként jelent meg az Olimpiai Agenda 2020, azonban a 17 SDG nem játszik olyan kiemelt szerepet, mint az előző olimpia esetében.

Összesen 15 sportág 109 versenyszáma volt betervezve a téli olimpiára, és 78 versenyszám a paralimpiára. 12 helyszínt választottak ki, 3 övezetben: Peking 6, Yanqing 2 és Zhangjiakou 4 versenyhelyszínt biztosított.

4.2. A „Zöld Olimpia” koncepció

A pekingi olimpia előzetes fenntarthatósági jelentésében 3 kulcstémát határoztak meg, melyek részletezésén keresztül sorolom fel a szervező bizottság „zöld” lépéseit. Az első téma a „Pozitív környezeti hatás” volt. Ennek egyik legfontosabb eleme a 2008-as Olimpiára felépített létesítmények alkalmazása, amelyeket a legkorszerűbb technológiák használatával újítottak fel. A pekingi zónában 6 építményt alakítottak át olyan módon, hogy a téli és nyári olimpiák esetében is

használható legyen. Ilyen például a Nemzeti Vízi Központ, amely egy úszómedence és egy curlingpálya egyben, amely 2019-ben elnyerte a NOB „Sport és Fenntartható Építészet” (Sports and Sustainable Architecture) díját is. Emellett Zhangjiakoban a már meglévő sípályákat készítették elő a sporteseményre. Szükség volt új létesítményekre, illetve az olimpiai falvakra is, amiket a „Green Building⁸” szabványt követve építettek fel. Az állatvilág védelme és a faültetés, mint jellemző, a fenntarthatóságot szimbolizáló cselekedet is a projekt részét képezték.

Az olimpia előkészületében az egyik legsarkalatosabb pont a vízfelhasználás volt, melyet erősen bíráltak utólag a sajtóban. Egy téli olimpia megrendezéséhez elengedhetetlen a hó, azonban a helyszíneken nem volt. A mesterséges hó előállításához esővizet használtak fel, valamint az olvadó havat is folyamatosan újrahasznosították. A hivatalos előrejelzések szerint ez nem érintette jelentősebben a környező vidékek vízfelhasználását – erre majd később még visszatérünk. Saját becsléseik alapján a játékok teljes ideje alatt Yanqing övezetben (2021 novemberétől 2022 márciusáig) 890.000 köbméter víz szükségeltetik, ami csak 4 százaléka a helyi vízforrásoknak. Ugyanezen idő alatt Zhangjiakouban 1.9 millió köbméter szükséges, amiből 730 ezer köbméter a hóelőállítást biztosította. Fontos, hogy ezek az előzetes adatok.

A „Pozitív környezeti hatás” témán belül helyett kapott a szén-dioxid-kibocsátás-gazdálkodás is. A Peking 2022 csatlakozott az ENSZ Sport az Éghajlati Aktivitásért Keretrendszerébe (Sport for Climate Action Framework) 2019 májusában. Egy alacsony szén-dioxid-kibocsátást biztosító mechanizmust alkottak meg, amellyel a cél a szén-dioxid-kibocsátástól mentes olimpia megrendezése volt. A jelentés alapján Kína – az olimpiától függetlenül is – kiemelten foglalkozik az éghajlatváltozással, és vezető szerepet tölt be a világ ökológiai örökségének megőrzésében. A kibocsátás csökkentése az energiafelhasználásban, az építkezésekben és a közlekedésben is megjelenik, gyakorlatilag az előkészületek és a lebonyolítás minden részére kiterjed. Ezenfelül a létesítmények energiaellátását 100 százalékban megújuló energiával tervezték biztosítani. A városi környezet javítása is célként lebegett a szervezők szeme előtt: a légszennyezés visszafogása és a levegő megtisztítása, és rendező területek zöldítése is megjelent az előrejelzésekben.

A második nagy projekt az „Új régiós fejlesztés” volt. A rendező körzetek ezáltal lehetőséget kaptak a gazdasági, infrastrukturális és környezetvédelmi fejlődésre is. A közlekedési hálózat fejlesztése az egyik legjelentősebb feladat volt, hiszen Peking és Zhangjiakou közel 200

⁸ A „Green Building” szabvány egy három csillagos rendszerben értékeli az építményeket különféle szempontok alapján, mint kényelem, emberi jólét, környezeti kompatibilitás vagy biztonság.

km-re fekszik egymástól, így biztosítani kellett a megfelelő infrastruktúrát a zökkenésmentes folyamatokhoz. A kettő legfontosabb beruházás a Peking-Zhangjiakou nagysebességű vasút (high-speed railway) és a Peking-Chongli gyorsforgalmi út (expressway) volt, amelyekkel Peking belvárosa, Yanqing, Chongli és Zhangjiakou teljesen összekapcsolható. A vasútvonal nem csak az olimpia miatt volt elengedhetetlen, de hozzájárult a közlekedési rendszer megtervezéséhez.

A játékok megszervezése nagyban javította az egészségügyi ellátás színvonalát, valamint segítette a szálloda- és vendéglátóipar fellendülését. A közszolgáltatások fejlesztése érdekében egységes szabványokat vezettek be a szervező körzetekben. A regionális gazdaságfejlesztés részeként Peking és Zhangjiakou közös történelmi és kulturális örökségére támaszkodva, kihasználva erőforrásaikat a térség turisztikai iparát kezdték el fejleszteni, egy sport-kultúra-turisztikai övezetet létrehozva. A szervező bizottság statisztikái alapján a Zhangjiakouba télen látogató turisták száma 2016 óta folyamatosan nőtt, ami nagyrészt az olimpia általi fejlesztéseknek köszönhető.

A harmadik kulcstéma a „Jobb életet az embereknek” volt, amely az oktatást, az emberi fejlődést és a helyi lakosság lehetőségeit helyezi a középpontba. Több tehetséggondozó programot is indítottak, hogy a szakértők egy csoportját felkészítsék a nemzetközi környezetben való dolgozásra. Több, mint 60 ezer munkás (közel 800 építkezési vállalattól) dolgozott a szükséges helyszínek felépítésében és kialakításában. A munkások 30 százaléka Hopej tartományhoz tartozott, azaz a helyi lakosság részét képezte. A környékben lakók számára továbbá újrafoglalkoztatási programokat indítottak, hogy csökkentsék a szegénységet és lehetőséget biztosítsanak a fenntartható és tartós foglalkoztatási rendszer megalapozására. Új munkahelyek nyíltak a turizmus és vendéglátás területén, valamint rengetegen helyezkedtek el a környéken innovatív iparágnak számító hóiparban.

A téli sportok kultúrájának népszerűsítése érdekében sportolókkal közösen gyakorlati órákat rendeztek az általános- és középiskolás diákok számára. Fontosnak érezték az olimpiai játékok ismeretét bevonni az oktatásba a tanórákon és külső programokon keresztül is (Beijing 2022, 2022).

4.3. Nemzetközi megítélés - elítélés

A Peking 2022 saját, a játékot megelőző jelentése alapján remek munkát végzett, a fenntarthatóságot valóban innovatív eszközökkel biztosította annak minden szegmensében. Ha minden

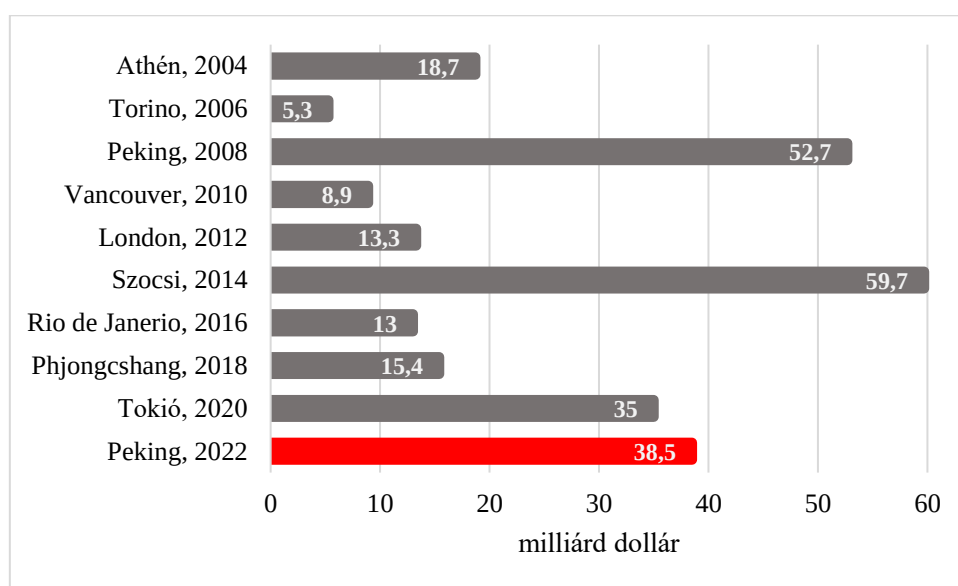
ennek megfelelően, az előre kalkulált költségek mellett valósult meg, a Pekingi Téli Játékok valóban az eddigi legzöldebb olimpia lehetett volna – de a tündérmese nem vált valóra.

A XXIV. Téli Olimpiai Játékok kezdetekor az egyik legnagyobb felháborodást a hó hiánya váltotta ki. Természetesen nem az első alkalom, hogy mesterséges hó volt szükséges a pályákhoz, a 2018-as pjongcshangi, Dél-Koreában megrendezett olimpiánál is elengedhetetlen volt – de nem ilyen mértékben. A műhó továbbá nem is ugyanolyan, mint a valódi, hiszen az igazi hó jégkristályokból épül fel, a mesterséges hó pedig jéggyöngyökké fagyott vízcseppekből áll, ami a sportolók által többnyire kedvelt, de a környezet szempontjából kevésbé előnyös. A végső adatok alapján minimum 49 millió gallon, azaz közel 1900 ezer hektoliter vízre volt szükség csak a hó előállításához – ez jóval meghaladja a hivatalos előrejelzéseket. Mindemellett egy energiaigényes folyamatról beszélünk, ami károsítja a talaj minőségét is (theguardian.com, 2021). A mesterséges hó mellett a 100 százalékos újrahasznosított energiafelhasználás is kétségeket keltett a világban. Kínában a megújuló energiának egy jól kiépült iparága van, az éves szél- és napenergiakapacitás könnyedén fedezni tudta volna alaphoz az olimpia energiaszükségletét. Ennek ellenére, a kormány nem a már meglévő forrásokból szerezte be a szükséges energiát, hanem egy teljesen új energiahálózat kialakítására használta fel az olimpia nevét. Az olimpiai játékok miatt a tervezettnél gyorsabban építették ki a hálózatot, melynek beruházási értéke körülbelül 2 milliárd amerikai dollár. A szituáció érdekessége, hogy Zhangjiakou szél- és napenergiatermelése más országok termelését meghaladja – egy városként. (carbonbrief.org, 2022) Ennek köszönhetően bár az olimpia energiafelhasználása valóban széndioxid-mentes lett, Kína nem rejtheti el a tényt, hogy az ország felé szén alapú energiát használ még mindig (bbc.com, 2022). Az új szél- és napelemparkok szociális szempontból pedig megkérdőjelezhetők: az építkezések miatt számos mezőgazdásznak el kellett hagynia lakhelyét, ami nem éppen a társadalmi fenntarthatóságot szimbolizálja (carbonbrief.org, 2022).

Yanqingban rendezték meg a nagy népszerűségnek örvendő alpesi síversenyek, azonban a pályákat egy természetvédelmi terület közepére építették ki – írja a BBC. Az építkezéshez 20.000 fa kivágása volt „szükséges”, a Pekingi Olimpiai Bizottság nyilatkozata alapján a fákat nem kivágták, hanem a termőtalajjal együtt egy északibb hegyvidékre ültették át. A fák 90 százaléka túlélte az átköltözést, de az állatvilágról, illetve a fák tényleges fennmaradásáról nincsenek nyilvános, aktuális információk (bbc.com, 2022). Meglátásom szerint nem attól lesz fenntartható egy építkezés, hogy áttelepítjük a flórát, hiszen ezzel igenis sérülnek a fák, valamint hegyvidéki környezetben ez egy komoly gépi és energetikai beruházás lehetett.

4.4. Pénzügyi helyzet, konklúzió

A 2022-es olimpia összköltségét nem egyszerű meghatározni. Nyílt, teljesen egyértelmű adat nem áll (még) rendelkezésünkre. A hivatalos előrejelzés egy meglepően alacsony, 3,9 milliárd dolláros költséggel számolt, amivel gyakorlatilag az eddigi „legolcsóbb” olimpiává válhatott volna. A valóságban a Zhangjiakouban található olimpiai falu felépítése közel lefedte a teljes tervezet keretét. Az alacsony költséget azzal is indokolták, hogy nem minden, az olimpiához kapcsolódó beruházás képezi valóban az olimpiai előkészületek részét. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság nyilatkozata szerint az infrastrukturális fejlesztések függetlenek az olimpiától, még ha annak hatására is történnek meg.

3. ábra: Az olimpiák becsült, összes költsége, a dollár 2021-es árfolyamán

Forrás: saját szerkesztés insider.com (2022) alapján

A 3. ábrán láthatjuk, hogy a Business Insider kutatása alapján a játékok valódi költsége 38 milliárd amerikai dollár körül mozgott, de még lehet, hogy ezt is meghaladta (insider.com, 2022). Mindenesetre ez egy rendkívül magas költség- összevetve például a 2012. évi nyári olimpiai játékokkal Londonban, ahol 13 milliárd dollárból szervezték meg az eseményt. Bár nem Kína kapja a „legmagasabb költség díjat” (Szocsi jóval drágább volt), de messze jár a fenntarthatóságtól.

Megállapítható tehát, hogy Peking egy hatalmasat ígért, mindenféle jóval, amivel a környezetvédelemre érzékeny társadalmak könnyen felkapják a fejüket. A tervekből sok mindent be is tartottak – de milyen áron? A fenntarthatóság többet jelent, mint a megújuló energia vagy a faültetés. Kína kihasználta az olimpia adta lehetőséget, hogy Pekinget és környékét

infrastrukturális és turisztikai szempontból fejlessze, ezzel egy síparadicsomot kialakítva, valamint új kereskedelmi hálózatot teremtve. A „zöld, befogadó, nyitott és tiszta” jelzők, melyek a 2022-es olimpia jelszavaiként funkcionálnak, elvesztették mély jelentésüket, és inkább a médiában hangzatosak csak, nem a valóságot fedik le.

KONKLÚZIÓ

Kutatásomban az olimpiák fenntarthatósági kommunikációjának valóságára kerestem a választ. Láthatjuk, hogy a 90-es évek kezdetétől folyamatosan beépült az olimpiai eszmerendszerbe a környezetvédelem és fenntarthatóság. Számos konferencia, kiadvány, előadás, edukációs program kapcsolódik a fenntartható játékokhoz. Az utóbbi 17 olimpia (1992-től kezdődően) kisebb-nagyobb mértékben, de koncepcióját „zöld” alapokra fektette, előrejelzéseikben ökológia, szociális és gazdasági előrelépéseket felvázolva. A megvalósítás viszont kivétel nélkül elmaradt a tervezettektől.

A dolgozat megírásával sikerült megválaszolnom a kutatási kérdéseimet:

1. Valódi cél az olimpiai játékok fenntarthatósága vagy inkább a társadalmi nyomást elhárítani hivatott kommunikációs gesztus?

Az olimpiai játékok fenntarthatósága jóval inkább egy kommunikációs kényszer, mint valódi cél. Erősen érezhető a „zöldre mosás” jelensége. Szeretnék, hogy a világ lássa, ez nem csak egy hatalmas sportrendezvény, hanem egy igazi, globális szintre kiterjedő pozitív hatással bíró mozgalom. Minden egyes olimpia esetében 5-6 évvel az adott eseményt megelőzően elkezdnek megjelenni a róla szóló hírek világszerte, a lebonyolítás évében pedig napi szinten is. Hatalmas szerepe van a nemzetközi megítélésnek az olimpia játékokban – végtére is, ma már nem csak a sportról szól, inkább egy nagy pénzmennyiségeket mozgató, szórakoztató fesztivál, ahol mellelleg versenyeznek is.

A fenntarthatóságot, mint kommunikációs eszközt használni a modernkori fejlett, aktuális trendekre érzékeny társadalmak megnyerésére egy remek lehetőség. A háttérben azonban jóval kevesebb fejlődés van, mint amit az ötkarikás színpadon mutatnak. Nem egy alkalommal bevontak a szervezésbe globális környezetvédelmi szervezeteket, mint a Greenpeace vagy a WWF, mégis, több alkalommal kiléptek az előkészületek során. Ha pedig egy, a fenntarthatóságért dolgozó és küzdő közösség nem támogatja a „zöld olimpia” koncepciót, akkor bizonyosan nem tiszta a fenntarthatósági tervzet.

2. Milyen szintű további költségekkel járnak a fenntarthatósági beruházások, és ennyi többletköltség mellett is lehet-e még fenntarthatónak nevezni?

A fenntarthatósági profil megalkotásával a játékok rendezése jelentős többletköltséggel jár, azonban kimagasló eredmény nélkül. Ennek következtében a fenntarthatóság elveszti fogalmát, hiszen a végtelen költsékezés, kiugró összegű beruházások már önmagukban megkérdőjelezhetőek. A dolgozatomban leírt példákon keresztül is látszik, hogy sok milliárd dollár értékben építkeznek, fejlesztenek. Ezek a cselekedetek elvileg a rendező országot viszik előre a fejlődésben, mégis, sokszor csak az olimpia végéig tart a motiváltság, a beruházások pedig az idő martalékává válnak. Ha a fenntarthatóság jegyében részént többletköltségek valóban megtérülnek hosszútávon, akkor igen, megéri. De az olimpiai játékok az eddigi tapasztalatok alapján inkább csak pénznyelők, mint kifizetődő lehetőségek – főleg, ha a fenntarthatóság felől közelítjük meg a témát.

Dolgozatom végső konklúziója tehát úgy összegezhető, hogy az évek előrehaladtával az olimpiák egyre kevésbé válnak fenntarthatóvá. Egyre többet ígérnek, de egyre kevesebbet valósítanak meg. Az olimpiai játékok régóta fontos szerepet játszanak az emberiség életében, de jelenlegi formájában nem áll előtte hosszú jövő. A sport iránti elkötelezettségről és a tiszta versenyzésről szóló rendezvény inkább egy országimázst formáló gazdasági eszközzé vált. Évről évre egyre jobban látszódnak a hiányosságok és csúszik ki a szervezés a vezetők kezei közül. Az olimpiák fenntarthatóságához szükségesek lennének a reformok, minden téren. Nem véletlen, hogy számos olimpiát megelőzően kezdenek tüntetésbe (jellemzően) az adott rendező ország környezetvédelemben elhivatott lakosai, aktivistái. Ők nem a sport és a versenyzés, nem az olimpia alapszellemével szemben tiltakoznak: a környezeti szennyezés, a szegénység és a felesleges túlköltsékezés az, ami miatt utcára vonulnak.

IRODALOMJEGYZÉK

arcanum.com (é.n.): *Tények könyve*. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/zold-19B21/fuggelek-1ADB1/a-fold-csucsok-1ADD3/rio-de-janeiro-1992-1ADED/> , Letöltés dátuma: 2022. 09. 16.

archpaper.com (2021): *How sustainable really were the 2020 Tokyo Olympics?* <https://www.archpaper.com/2021/08/how-sustainable-really-were-the-2020-tokyo-olympics/> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 24.

ATHENS 2004 Organising Committee for the Olympic Games (2004): *Official Report of the XXVIII Olympiad*, v.1. <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/42190/rec/89> ,Letöltés dátuma: 2022. 10. 03.

bbc.com (2022): *Winter Olympics: Will the Beijing Games be 'green and clean'?* <https://www.bbc.com/news/60067690> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 29.

Beijing Organising Committee for the 2022 Olympic and Paralympic Winter Games (2022): *Sustainability for the Future*. <https://stillmed.olympics.com/media/Documents/Olympic-Games/Beijing-2022/Sustainability/Beijing-2022-Pre-Games-Sustainability-Report.pdf> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 29.

Beijing Organising Committee for the Games of the XXIX Olympiad (2008): *Preparation for the Games: New Beijing Great Olympics*. <https://stillmed.olympic.org/Documents/Reports/Official%20Past%20Games%20Reports/Summer/ENG/2008-RO-S-Beijing-vol3.pdf> , Letöltés dátuma: 2022. 09. 17.

Brundtland Commission (1987): *Our Common Future*, 24. o. https://sswm.info/sites/default/files/reference_attachments/UN%20WCED%201987%20Brundtland%20Report.pdf , Letöltés dátuma: 2022. 09. 17.

carbonbrief.org (2022): *Analysis: How China is powering the Winter Olympics 2022 in Beijing*. <https://www.carbonbrief.org/analysis-how-china-is-powering-the-winter-olympics-2022-beijing/> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 31.

consilium.europa.eu (é.n.): *Az éghajlatváltozásról szóló Párizsi Megállapodás*. <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/climate-change/paris-agreement/> ,Letöltés dátuma: 2022. 09. 25.

Dr. Szlávik János (2013): *Fenntartható gazdálkodás*. Budapest, Wolters Kluver Kft.

Európai Bizottság (2012): *Sajtóközlemény: A Bizottság a Rio+20 konferencia nyomkövetési módjairól gyűjt véleményeket.* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_12_1152 , Letöltés dátuma: 2022. 09. 25.

Faragó Tibor et al. (1992): *Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Környezet és Fejlődés Konferenciája: tények és adatok.* http://real.mtak.hu/65984/1/1992Rioi_konferencia_1992_u.pdf Letöltés dátuma: 2022. 09. 17.

hvg.hu (2019): *Beismerték: szavazatokat vásároltak a riói olimpiai pályázat számára.* https://hvg.hu/sport/20190705_rioi_olimpia_szavazatvasarlas_korruptio_birosag_beismeres , Letöltés dátuma: 2022. 11. 02.

insider.com (2022): *Uncovering the hidden costs of the 2022 Beijing Olympics.* <https://www.insider.com/cost-of-the-2022-beijing-winter-olympics-2022-2> , Letöltés dátuma: 2022. 11.02.

International Olympic Committee A (1999): *Olympic Movement's Agenda 21.* <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Olympism-in-Action/Environment/Olympic-Movement-s-Agenda-21.pdf> , Letöltés dátuma: 2022. 09. 24.

International Olympic Committee B (2011): *Final report of the IOC Coordination Commission.* <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Games/Winter-Games/Games-Vancouver-2010-Winter-Olympic-Games/Final-Report-of-the-IOC-Coordination-Commission/Final-Report-of-the-IOC-Coordination-Commission-Vancouver-2010.pdf> , Letöltés dátuma: 2022. 09. 24.

International Olympic Committee C (é.n.): *Olympic Agenda 2020 closing report.* <https://stillmed.olympics.com/media/Document%20Library/OlympicOrg/IOC/What-We-Do/Olympic-agenda/Olympic-Agenda-2020-Closing-report.pdf> , Letöltés dátuma: 2022. 09. 24.

International Olympic Committee D (2017): *IOC Sustainability Strategy.* <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Factsheets-Reference-Documents/Sustainability/2017-03-21-IOC-Sustainability-Strategy-English-01.pdf> , Letöltés dátuma: 2022. 09. 24.

Janez Potočnik beszéde a Rio+20 konferencián (2012). Idézi: Európai Bizottság (2012): *Sajtóközlemény: A Bizottság a Rio+20 konferencia nyomkövetési módjairól gyűjt véleményeket.* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_12_1152 , Letöltés dátuma: 2022. 11. 04.

Kántor Barbara (2020): Greenwashing: Egy megtévesztő vállalati kommunikációs gyakorlat kulturális dimenziója. *JEL-KÉP* 2020/4. szám, o. 40-56.

katoikos.world (2021): *Olympics – A Celebration for Humanity, A Disaster For the Environment*. <https://katoikos.world/analysis/olympics-a-celebration-for-humanity-a-disaster-for-the-environment.html> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 25.

Kenesei, Z. és Bernschütz, M. (2019): A zöldmarketing alkalmazásának lehetőségei a reklámokban. *Marketing & Menedzsment*, 48 évf. 3. szám, o. 17–24. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/983> ,Letöltés dátuma: 2022. 10. 14.

London 2012 The London Organising Committee of the Olympic Games and Paralympic Games Ltd (2012): *London 2012 Olympic and Paralympic Games: The Official Commemorative Book*. https://stillmed.olympic.org/Documents/Reports/Official%20Past%20Games%20Reports/Summer/ENG/2012-RO-S-London_V2.pdf ,Letöltés dátuma: 2022. 10.02.

Martin Müller et al. (2021): An evaluation of the sustainability of the Olympic Games. *Nature Sustainability*, 2021/4. szám, o. 340-348. <https://www.nature.com/articles/s41893-021-00696-5> ,Letöltés dátuma: 2022.09.16.

Novotny Zoltán (2005): *Magyar Olimpiai Bizottság*. <https://www.magyarorokseg.hu/fajlok/192.htm> , Letöltés dátuma: 2022.11.02.

olympics.com A (é.n.): *Sustainability and Legacy Comission*. <https://olympics.com/ioc/sustainability-and-legacy-commission> ,Letöltés dátuma: 2022. 10. 03.

olympics.com B (2022): *Salt Lake City 2002: a springboard for the growth of winter sport*. <https://olympics.com/ioc/news/salt-lake-city-2002-a-springboard-for-the-growth-of-winter-sport> ,Letöltés dátuma: 2022. 10. 03.

olympics.com C (2020): *Torino 2006: transforming the perception of a city*. <https://olympics.com/ioc/legacy/torino-2006/torino-2006-transforming-the-perception-of-a-city> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 03.

olympics.com D (2020): *Vancouver 2010: setting the standard for sport, sustainability and social legacy*. <https://olympics.com/ioc/news/vancouver-2010-setting-the-standard-for-sport-sustainability-and-social-legacy> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 03.

olympics.com E (2013): *London 2012's sustainability legacy lives on*. <https://olympics.com/ioc/news/london-2012-s-sustainability-legacy-lives-on> ,Letöltés dátuma: 2022. 10. 03.

olympics.com F (2018): *PyeongChang Olympic Winter Games Create Legacy of Environmental and Social Good*. <https://olympics.com/ioc/news/pyeongchang-olympic-winter-games-create-legacy-of-environmental-and-social-good> ,Letöltés dátuma: 2022. 10. 07.

olympics.com G (2017): *Olympic Games Rio 2016 – Environmental Legacy*. <https://olympics.com/ioc/news/olympic-games-rio-2016-environmental-legacy> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 07.

olympics.com H (2016): *Tokyo 2020 reveals plans for sustainable and minimal impact Games*. <https://olympics.com/ioc/news/tokyo-2020-reveals-plans-for-sustainable-and-minimal-impact-games> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 07.

olympics.com I (2020): *Showcasing a sustainable society: Tokyo 2020 releases its Sustainability Pre-Games Report*. <https://olympics.com/ioc/news/showcasing-a-sustainable-society-tokyo-2020-releases-its-sustainability-pre-games-report> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 25.

olympics.com J (2019): *P&G and Tokyo 2020 create first-ever medal podiums made entirely of recycled plastic for upcoming Olympic Games*. <https://olympics.com/ioc/news/p-g-and-tokyo-2020-create-first-ever-medal-podiums-made-entirely-of-recycled-plastic-for-upcoming-olympic-games> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 24.

olympics.com K (2020): *IOC, IPC, Tokyo 2020 Organising Committee and Tokyo Metropolitan Government announce new dates for the Olympic and Paralympic Games Tokyo 2020*. <https://olympics.com/ioc/news/ioc-ipc-tokyo-2020-organising-committee-and-tokyo-metropolitan-government-announce-new-dates-for-the-olympic-and-paralympic-games-tokyo-2020> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 24.

olympics.com L (2022): *Tokyo 2020 Organising Committee publishes final balanced budget*. <https://olympics.com/ioc/news/tokyo-2020-organising-committee-publishes-final-balanced-budget> , Letöltés dátuma: 2022. 11. 03.

olympics.com M (2016): *Legacies of Olympic Games 2008 set to benefit Beijing 2022*. <https://olympics.com/ioc/news/legacies-of-olympic-games-2008-set-to-benefit-beijing-2022> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 29.

Philippe Furrer (2002): *Sustainable Olympic Games – A dream or a reality?* <https://docplayer.net/14245534-Sustainable-olympic-games-a-dream-or-a-reality.html> , Letöltés dátuma: 2022. 09. 08.

Ráthonyi-Odor Kinga et al (2016): Ötkarikás környezettudatosság. *Acta Academiae Agriensis, Sectio Sport*, 2016. Különszám Nova series tom. XLIII. pp 117—136

statista.com (2021): *Estimated economic loss of Tokyo 2020 Olympics in Japan as of January 2021, by scenario*. <https://www.statista.com/statistics/1105665/japan-estimated-economical-damage-of-tokyo-2020-olympics-cancellation-postponement/> , Letöltés dátuma: 2022. 11. 02.

Szántó Richárd et al. (2019): *Döntések a sportban*. <https://mersz.hu/szanto-dontesek-a-sport-ban//> ,Letöltés dátuma: 2022. 09. 17.

The Tokyo Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games (2018):*Tokyo 2020 Olympic and Paralympic Games Sustainability Plan Version 2*. <https://gtimg.tokyo2020.org/image/upload/production/jyt3ocxciw8shkus9vqd.pdf> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 26.

thegreenmarketoracle.com (2014): *Olympic Sized Greenwashing at the 2014 Sochi Olympics*. <https://thegreenmarketoracle.com/2014/02/07/olympic-sized-greenwashing-in-sochi/> ,Letöltés dátuma: 2022. 11. 02.

theguardian.com (2021): *Mounting concern over environmental cost of fake snow for Olympics*. <https://www.theguardian.com/world/2021/nov/06/mounting-concern-over-environmental-cost-of-fake-snow-for-olympics> , Letöltés dátuma: 2022. 10. 29.

wwf.org.bo (2020): *Tokyo Olympics in danger of failing to be sustainable*. <https://www.wwf.org.bo/?358412/Tokyo-Olympics-sustainability> , Letöltés dátuma: 2022. 11. 02.